

Fekete Balázs

AZ OTTHONLÉT
ÖRÖMEBALÁZS IMRE JÓZSEF – DARAY ERZSÉBET (SZERK.):
KOLOZSVÁROS. JELENKOR, BUDAPEST, 2019.

Nem jó, mert a hétvégén Brüsszelben leszek. Holnap átugrom hozzátok Szegedre. Hazaérek, és már zuhanok is be az ágyba. Összevissza rohangáltam egész nap, hogy mindent elintézhessenek. – Hányszor és hányszor halunk és mondunk hasonló mondatokat a mindennapokban. Az életünk egy része biztosan nem áll másból, mint különféle helyek közötti mozgásból, a leggyakrabban egyáltalán nincs esélyünk, hogy bármilyen – a felületesen túli – kapcsolatot kialakítsunk környezetünkkel. Észrevegyünk egy szép tölgyfát a városi épületrengetegben, megcsodáljunk egy század eleji kovácsoltvas erkélyt, vagy egyszerűen csak rácsodálkozunk az ott lakókra.

2019 őszén Kolozsvár belvárosában vásároltam meg a *Kolozsváros* című kötetet, éppen céltalanul sétálgattunk Virággal a történelmi utcákon – egy ritka, de annál értékesebb pillanat volt –, és így jutottunk el egy ismeretlen könyvesboltba, ahol rögtön megragadta a szememet a kötet kék-kontrasztos borítója, majd az apró betűkkel szedett szerzők sora már kétséget sem hagyott, hogy ezt a könyvet meg kell vásárolnom. A kötet koncepciója egyértelmű, Kolozsvárról szóló kortárs művek vagy részleteik segítségével próbálja meg közvetíteni a „kolozsváriság” életérzését. Azonban nemcsak át akarja adni, hogy mit jelentett és jelent Kolozsvár mindazoknak a kortárs íróknak és költőknek, akik rövidebb vagy hosszabb ideig szoros kapcsolatba kerültek a várossal, hanem abban is segíteni szeretne, hogy az olvasó „otthon érezhesse magát a városban”. Az az érzésem, hogy a válogatás mindkét célját el tudja érni, és így nemcsak sok, mások által látott Kolozsvár-képet ad át sikeresen, hanem ahhoz is hozzájárul, hogy a nem kolozsvári olvasó – mint például én – valamilyen módon kapcsolatot alakítson ki ezzel a minden értelemben történelmi és különleges hangulatú hellyel. Sőt, még ezeken túl is tanít valamit e gyűjtemény.

A kötetben többféle – műfajilag néha határterületeken elhelyezkedő – szöveget is találhatunk, melyek eltérő regisztereikkel még inkább kihangsúlyozzák a „Kolozsvár-élmény” sokszínűségét és sokrétűségét. Ezek között is egyedi a nyitó szövegrészlet, melyben Bodor Ádám gyermekkorának és fogságának kiemelt helyszínére, a villanegyedre emlékezik. A visszaemlékezés rámutat arra a csak egy közép-európai sorsban megélhető paradoxonra, hogy „élete egyik mélypontjának színtere” egybeesett „a gyönyörű emléké gyermekkorával”. A kötet prózai gerincét alkotja azoknak a rövidebb-hosszabb, de sosem terjengős részleteknek a füzére, melyek egyes kortárs szerzők műveiből emelnek ki Kolozsvárral, kolozsvári emlékekkel kapcsolatos részleteket. E körben Szilágyi Júlia, Szilágyi István, Szőcs Géza, Láng Zsolt, Selyem Zsuzsa, Magyarai Tivadar, Vida Gábor, Térey János, Tompa Andrea, Szabó T. Anna, Demény Péter, Cserna-Szabó András, Zágoni Balázs, Szabó Róbert Csaba, és Gerlóczy Márton műveiből válogathat a kolozsvári hangulatokat megismerni vágyó olvasó. Mindezek mellett, és véleményem szerint ez a kötet egyik nagy erénye, a szerkesztők nem álltak meg a prózai részletek kiválogatásánál, hanem azokkal egyenrangú szerepet kapnak a Kolozsvárról szóló, a kolozsvárisághoz kötődő versek is. E költemények teszik teljessé a kötet által felkínált élményt, ezek képesek olyan hangulatok és távlatok közvetítésére, melyek szükségszerűen meghaladják a prózai művek lehetőségeit. A kötetben verseket találhatunk Király Lászlótól, Balla Zsófiától, Szőcs Gézától, Cselényi Bélától, Visky Andrástól, Egyed Emesétől, Kovács András Ferencről, Szabó T. Annától, Demény Pétertől, László Noémitől, Karácsonyi Zsolttól, Szálinger Balázstól, Szőcs Petrától, Láng Orsolyától, Horváth Benjítől, Visky Zsolttól és André Ferencről. Számos műfaj, klasszikus és posztmodern közelítések, mind-mind Kolozsvárból és a Kolozsvár-élményből kíván valamit megmutatni az arra érzékeny írók és költők szemével.

Az egyes prózai részletek és versek térbeli hivatkozásait, vonatkozásait gyakran térképek teszik láthatóvá, és ezek további – a megsárgult papírból google maps-be áttetsző – hangulatokkal gazdagítják a kötetet. A legtöbb esetben önálló, digitális műalkotásnak is tekinthető térképek, Bartos-Elekes Zsombor válogatásában és megvalósításában, egyes esetekben régebbi és legújabb térképek egymásra vetítésén alapulnak, és így megragadhatóvá teszik a város tereinek és megnevezéseinek párhuzamos állandóságait és változásait is. A térképeket nézegetve az olvasó könnyen kedvet kaphat az egyes helyszínek felkereséséhez, és tájékozódását a könyv végén található helynév-magyarázat segítheti, ahol legtöbb esetben a mai román utcanevek is meg-

találhatók. A próza, a költészet és a szépen megkomponált térképek valójában tálcán kínálják az olvasó számára Kolozsvár felfedezését és egy saját Kolozsvár-kép megformálását.

A sokszínű és minden elismerést megérdemlő anyagon is tisztán átszűrődik egy további, általánosabb probléma is, mely az azonnaliság ígésében zajló rohanó életünk egyik központi kérdése is lehetne, ha egyáltalán foglalkoznánk vele. Vajon tudunk-e otthon lenni, akár valahol, egy adott térben, akár a saját életünkben? E két dimenzió a látszat ellenére sem választható ketté, életünket ugyanis sosem általában, hanem egy időben és térben meghatározott környezetben éljük nap mint nap, és így fizikai kereteink egyben saját létünk egyik legfontosabb vonatkoztatási pontjává is válnak. A kötet írásai arra ébresztettek rá, hogy milyen gazdag viszonyrendszert jelent otthon lenni valahol és ezáltal magunkra is rátalálni. Csak példálózó jelleggel. Összekapcsolnak-e olyan csínyek emlékei a környezetünkkel, mint Szilágyi Istvánt és barátait, akiknek majdnem teljesen sikerült karácsonyeste az ortodox katedrális előtti emlékművet megvilágító lámpákat tönkretennie? (*Csillagoltogató háromkirályok*) Tudunk-e úgy gondolni múltunkra, amint Balla Zsófia írja: „A téli utcákat csak képen érem el. / Itten hazám a hó: szital, nő a lepel. / Nem a múlt hiányzik, hanem remélt jövő.” (*Képeslap*) Vajon elkísérnek-e szerelmeink emlékei mai sétáink közben is, ahogy arról Láng Zsolt ír: „Sokszor és sokan megzavarták sétáinkat, csókjainkat, összeolvadásunk pillanatait. Hol egy volt szerető bukkant fel, máskor kutya farka akart széttépni, de került boszorkány is, aki arcát arcunk közé ékelte...” (*Szerelemváros /Kolozsvár/*) Emlékszünk-e arra, hogy egy történelmi pillanat hatására egyszer csak túl tudunk lépni félelmeinken, ahogy az Magyar Tivaddal történt egy kolozsvári gyárban, a '89-es forradalom kezdetén: „Szerintem akkor fordult át az egész bátorságba. Akkor láttam először: nemcsak mi félünk tőlük, hát ők is félnek tőlünk.” (*A ragasztott ház*) Velünk maradhatnak-e gyermekkori emlékeink, akkor is, ha el kell költöznünk gyermekkörünk helyszínéről, mint ahogy ez Szabó T. Annával és a Szent Mihály-templommal történt: „Ő lát, de én, ki napról napra nézem, / csak rálátok, és észre sem veszem. / Nem áll utamba, vár a tágas téren – / ő tudja már, hogy magammal viszem.” (*Szent Mihály temploma előtt, hétévésen*)

E kiragadott példák és maga az egész kötet is mind-mind arról tanúskodik, milyen összetett módokon lehet megélni az otthonlét élményét, és mennyire nélkülözhetetlen ez az élmény a mindennapjainkhoz. Ennek tudatosítására feltétlenül szükség van, hiszen mai világunkban szinte minden

ez ellen hat. Nem lehet, vagy legalábbis nagyon nehéz úgy otthon lenni, hogy állandóan rohanunk, a digitális világ impulzusai több csatornán áramlanak felénk megszakítatlanul, őszinte emberi kapcsolatainkra szinte alig van időnk a munka és a vélt önmegvalósítás satujában, és ezek mellett szinte állandóan szorongunk, félünk valamitől. Az otthonlét újratanulása, e viszonyrendszer értelmi, érzelmi, történelmi oldalainak tudatosításával talán segíthet kivonni magunkat nyomasztó világunk kényszerei alól. Az otthonlét megélése talán egy emberibb léptékű élet felé vezetheti el az erre érzékenyeket, kíváncsiakat, a régimódiakat.

Nincs alapom kritizálni a kötet összeállítását, és nem is szeretném, mert nem vagyok sem író, sem irodalmár, de egy – talán nem is releváns – megjegyzést mindenképpen szeretnék tenni. Noha nem kortársunk már, sajnos, Bálint Tibor, mégis úgy érzem, hogy valamelyik írása vagy egy részlet talán helyet kaphatott volna a kötetben. Az ő világlátása, gyakran az alulnézetre építő, de valamilyen módon mindig az emberség – néha fájdalmas és szomorú – kérdéseit kidomborító Kolozsvár-képe egybevág a kötet szövegeivel, és azt sem szabad elfelejteni, hogy milyen meghatározó szereplője volt a kolozsvári irodalmi köröknek is évtizedeken keresztül. Nem is feltétlenül a *Zokogó Majomból* lehetett volna válogatni, ami adja magát, hanem például a Kolozsváron játszó, a gyermekkorát megidéző meséi kaphattak volna helyet Zágoni Balázs részletei mellett. Ezzel is felerősítve Kolozsvár mesékké is nemesedő hangulatait.

Kolozsvárt látni kell, Kolozsvárról írni kell, és Kolozsvárról olvasni is kell. Ezek az élmények segíthetnek tudatosítani bennünk, hogy nemcsak a lét anyagi terminusaiban érdemes életünkre gondolni, hanem az otthonlét személyes viszonyait is meg kell őriznünk. Az otthonlét élménye talán segíthet saját életünket is jobban megérteni és átélni, és ehhez nagy segítséget kaphatunk, ha olyan szerzők műveit olvassuk, akik otthon érezték vagy érzik magukat Kolozsváron, és ezt át is akarják adni az olvasóknak. E kötet fontos lépés az otthonlét élményeinek újrafelfedezése felé, és az már csak különös, de értékes ajándék, hogy mindez az erdélyi és magyar kultúra egy olyan szimbolikus helye és tere kapcsán történhet meg, mint Kolozsvár.